

OBNOVA

ČASOPIS ZA KULTURU, DRUŠTVO I POLITIKU

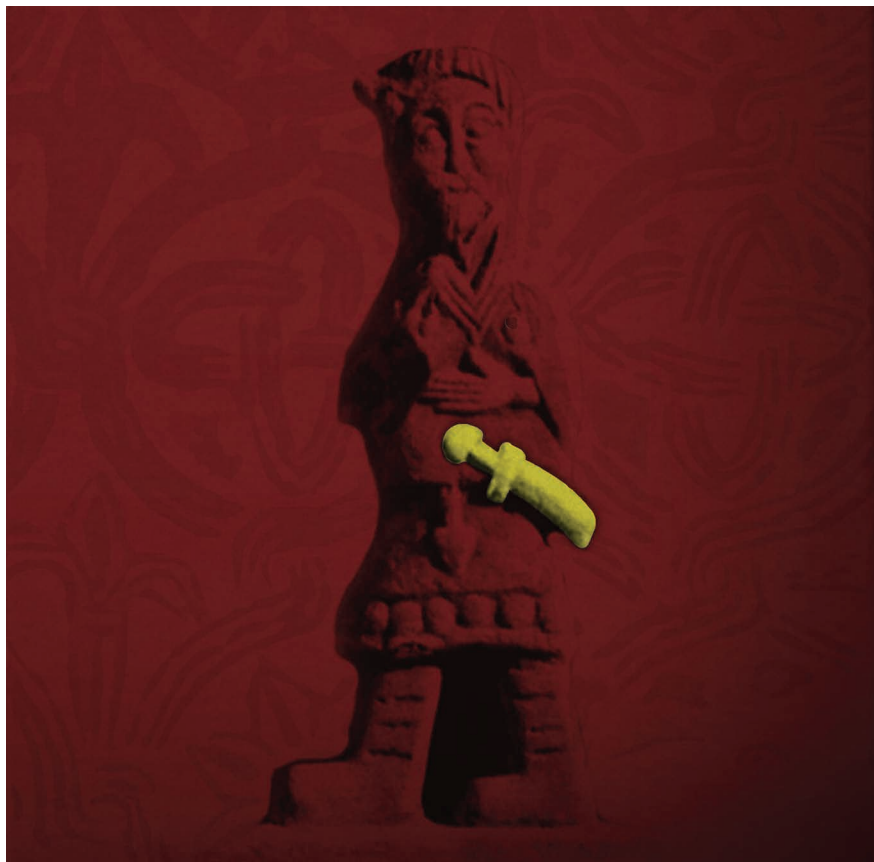
BROJ 11
TEMA BROJA:
RAT

ZAGREB, KOLOVOZ 2019.

SLIKA NASLOVNICE

Ante Brešić pl. Mikulić, doctorandus hist. art., mag. art.

Baština rata, ulje na platnu, 40 x 40 cm

OBNOVA

Časopis za kulturu, društvo i politiku

NAKLADNIK

Udruga „Obnova“
Ogranak Matice hrvatske u Velikoj Gorici

ZA NAKLADNIKA

Marko Paradžik

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Marko Paradžik

VODITELJ UREDNIŠTVA

Marin Sabolović

UREDNIŠTVO

Goran Dejanović

Davor Dijanović

Edin Muftić

UREDNIK RUBRIKE „UMJETNOST“

Ante Brešić Mikulić

TAJNIK UREDNIŠTVA

Nikolina Rodić

ZNANSTVENI ODBOR

dr. sc. Krunoslav Brčić-Kostić, Institut Ruđer Bošković

doc. dr. sc. Tado Jurić, Hrvatsko katoličko sveučilište

prof. dr. sc. Stipe Kutleša, Institut za filozofiju

doc. dr. sc. Petar Tomev Mitrikeski, Fakultet filozofije i religijskih znanosti

RECENZENTI

doc. dr. sc. Krešimir Bušić

prof. emeritus Tihomir Hunjak

doc. dr. sc. Danijela Lucić

LEKTURA

Tihana Pšenko Miloš

GRAFIČKI DIZAJN, PRIJELOM I PRIPREMA ZA TISAK

Zvonimir Džoić

FOTOGRAFIJE UZ ČLANKE VEZANE UZ TEMU BROJA

Delimir Hrestak

(fotografije Stalnog postava Domovinskog rata Bjelovar)

Privatna arhiva Mile Ćuka i Josipa Lucića

TISAK

Tiskara Zebra

ISSN

1849-0697

MREŽNE STRANICE

www.obnova.com.hr

E-POŠTA

casopis.obnova@gmail.com

Autori

Dominik Andreić ..... dominik.andreic@gmail.com
Ante Brešić Mikulić, mag. art., (doktorand) .... ante.b.m@hotmail.com
Davor Dijanović ..... davor.dijanovic@gmail.com
Tomo Hunjak, BSc..... hunjaktomo@gmail.com
Borna Kuri, student informatike ..... borna.kuri@gmail.com
Nera Meštrović, mag. arch., mag. ling. .... nera.mestrovic@gmail.com
Edin Muftić, mag. hist..... eddin.muftic@gmail.com
Marko Paradžik, mag. iur. (doktorand)..... theodorospara@gmail.com
Marko Rajić, bacc. hist..... marko1raic@gmail.com
Marin Sabolović, mag. geog. (doktorand) ..... marinsabolovic@net.hr
Ivan Trogrlić, student povijesti..... trogrlic.ivan@gmail.com
Mario Tomas, mag.hist. .... mariotms1@gmail.com
Antonio Karlović ..... karlovic2202@gmail.com
Marko Mustić, student sociologije ..... marko.mustic@gmail.com
Josip Vdović, mag. hist..... josip.vdovic@hotmail.com
Tomislav Smoljan, mag. theol..... tsmoljan@hotmail.com
Zrinka Bušić ..... zrinkabusic@gmail.com
Antun Lešić mag. educ. philol. croat. et. hist. .... antun.lesic@gmail.com
Mate Vodarević
Veronika Paradžik ..... veronika.paradzik@gmail.com

SADRŽAJ

Riječ uredništva 8

RADOVI VEZANI UZ TEMU BROJA

Metafizika rata u misli Juliusa Evole..... 14

MARIO TOMAS

Razgovor s umirovljenim generalom Josipom Lucićem..... 24

MARKO PARADŽIK

„Temelji visoke ratne umjetnosti“ 39

IVAN TROGRLIĆ

Razgovor s generalom Milom Ćukom..... 50

MARIN SABOLOVIĆ

Prikaz knjige Davora Marijana „Domovinski rat“..... 58

DOMINIK ANDREIĆ

Problematika muzeologije i muzeografije Domovinskoga
rata s posebnim osvrtom na privatne zbirke 73

MARIN SABOLOVIĆ

Rat u Mutanabbijevoj poeziji..... 87

EDIN MUFTIĆ

Ratna biografija krvavog baruna:
Roman von Ungern-Sternberg..... 99

BORNA KURI

Zemljopisno-strateške osobine
fortifikacijskoga sustava Vallo Alpino
na hrvatskom primjeru – kompleks Zvoneća..... 110

NERA MEŠTROVIĆ

Komparativna analiza teorije partizanskoga ratovanja
Franje Tuđmana i Carla Schmitta 119

MARKO PARADŽIK

Razgovor s dr. sc. Mirkom Bilandžićem 131

TOMO HUNJAK

Novi hladni rat Sjedinjenih Američkih Država
i Ruske Federacije 141

DAVOR DIJANOVIĆ

RAZNO

Prikaz knjige Feliksa Konecznyja – „Raznolikost
civilizacija“ 177

MARKO RAIČ

Prikaz knjige Kazimira Katalinića „Od poraza do pobjede:
Povijest hrvatske političke emigracije
1945. – 1990.“ 184

MARKO PARADŽIK

UMJETNOST

Dekonstrukcija Kronosa 190

ANTE BREŠIĆ PL. MIKULIĆ (COMES)

KNJIŽEVNOST

Slutnja 196

KAPISTRAN

Vojnik	197
MATE VODAREVIĆ	
Nevjernici.....	202
MARKO MUSTIĆ	
Noćna stvorenja	203
MARKO MUSTIĆ	
Rat.....	204
JOSIP VDOVIĆ	
Otpor	206
TOMISLAV SMOLJAN	
Terorist.....	206
TOMISLAV SMOLJAN	
Praznodušje.....	207
ANTUN LEŠIĆ	
Dečki	207
ANTUN LEŠIĆ	
Z i J.	208
ZRINKA BUŠIĆ	
Zvonku:	209
ZRINKA BUŠIĆ	
„Teta Veronika“	210
VERONIKA PARADŽIK	
Mrak.....	211
ANTONIO KARLOVIĆ	

RIJEČ UREDNIŠTVA

Poštovani čitatelji,

poznavajući istraživanje rata na ovim prostorima, multidisciplinarnost i interdisciplinarni pristup objedinjeni u jednoj publikaciji vrlo je rijetka pojava. No svjetska praksa, koju bi usputno valjalo preslikati na budućnost istraživanja rata u Hrvatskoj, pokazala je kako se rat može proučavati prožimajući različita znanstvena polja od filozofije, književnosti i povijesti umjetnosti preko psihologije, sociologije do povijesti i geografije. Upravo takav pristup može doprinijeti onome čemu mnogi od nas teže, a to je revitalizacija hrvatske nacionalne biti i zajedništva, koji su svoj vrhunac doživjeli u obrambenom Domovinskom ratu, okupljenih oko ideje o samostalnoj i neovisnoj državi pod cijenu vlastitog zdravlja i života, gdje je ljudski život bio tek žrtva za nadzemaljsko, vješto opisano u sintagmi za „oltar Domovine“, a to je Hrvatska.

U današnjem svijetu žednom pacifista govoriti o Hrvatima kao ratničkoj naciji može bitno nije poželjno, ali meritorno bismo učinili povijesnu nepravdu i bilo bi više nego neobično govoriti o kontekstu rata, a pritom ne spomenuti hrvatsko srednjovjekovno kraljevstvo i dinastijske sukobe, ratna umijeća srednjovjekovne ratne mornarice, njezinih okretnih brodova i neretvanskih gusara, konjanike i pješake, uskoke, haramije, graničare i husare, pukovnije husara u francuskoj vojsci Napoleona I. Bonapartea, bokeljske mornare, serežane i domobrane i velike vojskovođe Pavla I. Šubića, Petra Kružića, Bernardina Frankopana, Petra Berislavića, Hrvoja Vukčića Hrvatinića, Nikolu barona Jurišića, Nikolu Šubića Zrinskoga, Marka Mesića, Luku Ibrišimovića, Adama Franju Burića, Josipa Jelačića, Svetozara Borojevića od Bojne. Ratnu svakodnevicu, ili njezino priželjkivanje, ako se to tako strogo može nazvati, redovito su pratila književna djela od Gundulićeva „Osmana“, Marulićevih „Molitve suprotive Turkom“ i „Judite“, opere „Nikola Šubić Zrinski“ Ivana pl. Zajca proslavljene po Markovićevoj domoljubnoj pjesmi „U boj, u boj“ te suvremena Krležina antiratna djela, ali s vrlo konciznim opisima ratnih nedaća „Hrvatski bog Mars“, odnosno novela „Tri domobrana“, „Baraka Pet Be“ i „Bitka kod Bistrice Lesne“. Hrvatske su vojnike redovito pratile budnice poput Mihanovićeve „Horvatske domovine“, Livadićeve „Još

Hrvatska ni propala“, do domobranskih narodnih pjesama Drugoga svjetskoga rata „Ja sam junak iz doline“, „Podravino moja mila“ itd.

Kapaciteti promišljanja mladih suradnika Časopisa u ovom su broju izašli izvan hrvatskih granica proučavajući brojna djela različitih znanstvenih grana, interpretirajući talijanske mislioce, arapske pjesnike, austrijske nadvojvode, ali naravno, nezaobilazno, ne zaboravivši obrambeni Domovinski rat koji je prikazan različitim pristupima, s naglaskom na njegovim sudionicima u razgovorima. Vrlo zanimljiv i jedinstven pristup analize književnoga opusa arapskoga pjesnika Mutanabbija prikazao je Edin Muftić. Književnost u ratu stoga nije rijetka pojava, sasvim suprotno, ona redovito prati slavne junake i bitke, svu tragediju i ponos rata, možda najbolje opisana u pokliču, koji je prilog radu, o „prkosnom životu i časnoj smrti“. Filozofski pristup ratu opisan je u analizi opusa talijanskoga filozofa Juliusa Evole, njegovim razmatranjima o vjerskim pohodima antičkoga Rima, križarskih ratova i džihadu, ali i suvremenoj formi rata, koju je u radu proveo Mario Tomas, sad već tradicionalno proučavajući Evolin lik i djelo. Ivan Trogrlić opisuje i interpretira priručnik austrijske carske vojske „Temelji visoke ratne umjetnosti“ nadvojvode Karla Habsburškog koji opisuje taktiku i logistiku potrebnu za uspješno vođenje rata, ali i analizu stanja u oružanim snagama Austrijskoga Carstva, pregled fortifikacijskih sustava i bitaka, naglašavajući potrebu za reformom vojske. Nastavno na vojskovođe Borna Kuri u biografiji krvavog baruna Romana Feodorovicha von Ungen-Stenberga daje kronološki pregled života konzervativnoga ratnoga heroja Prvoga svjetskoga rata rođenoga u Njemačkoj, vojnoga službenika Ruske vojske i pobornika mongolsko-kineskoga carstva. Tema velikoga rata obrađena je i u radu arheologinje Nere Meštrović koja opisuje fortifikacijski sustav Vallo Alpino građen na granici Italije s Francuskom, Švicarskom, Austrijom i Jugoslavijom, posebno se osvrćući na obilježje fortifikacijskoga sustava Zvonec.

Marko Paradžik je u radu „Komparativna analiza teorije partizanskoga ratovanja Franje Tuđmana i Carla Schmitta“ obradio temu partizanskoga ratovanja i time spojio strani i domaći pogled na jedan specifičan oblik ratovanja.

Obrambeni Domovinski rat obrađen je u razgovoru s umirovljenim general-pukovnikom Milom Čukom, osobnim čuvarom prvoga hrvatskoga predsjednika Franje Tuđmana koji kasnije postaje njegov pobočnik, a potom i zapovjednik Prvoga hrvatskoga gardijskoga zбора,

postrojbe zadužene za zaštitu predsjednika Republike Hrvatske. U razgovoru su otkriveni brojni nepoznati, a vrlo zanimljivi detalji i anegdote, opisan je sam predsjednik, što je dalo drukčije svjetlo na danas ponovno aktualan lik Franje Tuđmana. Marko Paradžik razgovarao je s umirovljenim generalom zbora Josipom Lucićem, dotaknuvši se uloge vrhovnoga zapovjednika u obrambenom Domovinskom ratu, pristupanju obrani Republike Hrvatske od prvih sukoba na Plitvicama do vojno-redarstvenih operacija s kojima je oslobođen okupirani teritorij Republike Hrvatske. Razgovor otkriva i poslijeratni angažman u Hrvatskom generalskom zboru, u braniteljskim udrugama i ulogu generala Lucića u sportu. Prikaz knjige Davora Marijana „Domovinski rat“ donosi Dominik Andreić. U ocjeni djela autor prikaza navodi kako su, s vojno-povijesnoga stajališta, vrlo koncizno istaknute bitke i bojišta u kojima su sudjelovale hrvatske oružane formacije te ocjenjuje kako je to djelo neizbježna literatura za sve istraživače, nastavnike i studente. Muzeologija i muzeografije artefakata proizašlih iz Domovinskog rata opisani su u radu koji obrađuje problematiku oskudnoga broja muzejskih postava i naglašava nužnost osnivanja jedinstvenoga vojnoga muzeja, čija se realizacija čeka desetljećima, uzdajući se u svjetsku praksu osnivanja vrlo atraktivnih i povijesno vrijednih muzejskih koncepta.

Suvremene geopolitičke teme pod nazivom „Novi hladni rat“ obradio je Davor Dijanović s aktualnom problematikom američko-ruskih odnosa i novom vrstom ratovanja fokusiranom na diplomaciju, medijske propagande, energiju, ali i dalje tradicionalno i na vojsku. Tomo Hunjak razgovarao je s dr. sc. Mirkom Bilandžićem o aktualnim temama međunarodne i nacionalne sigurnosti, terorizmu, krizama, uključujući i aktualnu migrantsku krizu, ali i nacionalno jedinstvo koje smo ponovno, nakon ratnih godina, pokazali nakon uspjeha hrvatske nogometne reprezentacije.

Radovi nevezani uz temu broja odnose se na prikaze pravnika Marka Paradžika i povjesničara Marka Raića. Paradžik je u prikazu knjige Kazimira Katalinića „Od poraza do pobjede: Povijest hrvatske političke emigracije 1945. – 1990.“ apostrofirao povijesni značaj hrvatske emigracije i borbe za ideju hrvatske države geografski vrlo daleko s naglaskom na južnoameričke receptivne države u kojima hrvatski emigranti i danas, nakon više desetljeća, i dalje djeluju. Marko Raić napisao je prikaz knjige „Raznolikost civilizacija“ poljskoga

autora Felixa Konecznya, usporedivog s velikim Oswaldom Spenglerom u vidu filozofije povijesti.

Cjelina o umjetnosti obuhvaća pregled likovnoga ciklusa magistra umjetnosti Ante Brešića Mikulića „Dekonstrukcija Kronosa“, njegov tehnički opis, koncept temeljen na Kronu – grčkom božanskom utjelovljenju vremena – povezujući povijesnu kroniku filozofske misli s ikonologijom lika. Autor na koncu opisuje djela nazvana „Aristokracija“, „Timokracija“, „Oligarhija“, „Demokracija“ i „Tiranija“. Broj zatvara književnost, od proze pisane pod pseudonimom sukladno proglasu iz osmoga broja časopisa imamo djelo „Slutnja“, autora koji se nazvao „Kapistran“ po svecu koju se borio s Turcima te je pokopan u Hrvatskoj, i tematski prikladan tekst „Vojnik“ autora Mate Vodarevića. Poeziju u ovom broju piše nekoliko starijih autora kao što su Antonio Karlović („Mrak“), Marko Mustić („Nevjernici“, „Noćna stvorenja“), Josip Vdović („Rat“) i nekoliko novih autora: Tomislav Smoljan („Otpor“, „Terorist“), Antun Lešić („Praznodušje“, „Dečki“) i naposljetku Zrinka Bušić, nećakinja Zvonka Bušića, s dvije intimne pjesme („Z. i J.“, „Zvonku“). Uz navedene pjesme tu je i pjesma Veronike Paradžik, kćeri Ante Paradžika, pod naslovom „Tetka Veronika“, posvećena ženi koja je proljećarima nosila hranu u zatvor nakon što su došli pod udar komunističkoga režima.

S obzirom na to da je dosta gore navedenih radova iz književnosti tematski vezano uz ovaj broj časopisa, valja se vratiti na početak i konstatirati kako bi započeti bilo koje djelo o ratu, a ne citirati Konfucijeva suvremenika, vojskovođu i mislilaca rata Sun Tzua, bilo kao otići u Rim, a ne vidjeti Petra (*videre Petrum*). Jednako tako bilo bi vrlo neodgovorno analizirati i interpretirati kulturu, društvo i politiku u Hrvatskoj, a da se pritom ne obradi rat kao sociološki fenomen, ovoga puta s posebnim naglaskom na obrambeni Domovinski rat jer, kako piše Sun Tzu u 6. stoljeću prije Krista:

...rat je od životne važnosti za državu; to je područje u kojem se rješava biti ili ne biti; to je staza koja vodi u sigurnost ili propast. (Ili »jer je (bojno polje) mjesto gdje se rješava pitanje života i smrti (a rat) put da se ostane živ ili propadne«.) Stoga je nužno dobro ga proučiti...

Marin Sabolović,
voditelj Uredništva časopisa „Obnova“

*»Rat je, bratjo, rat junaci,
Pušku hvataj, sablju paši,
Sedlaj konjče, hajd pješaci,
Slava budi, gdi su naši!«
Buči bura, magla projde, —
Puca zora, tmina bježi, —
Tuga mine, radost dojde, —
Zdravo slobost, — dušman leži!
Veseli se, tužna mati,
Padoše ti verli sini,
Ko junaci, ko Horvati,
Ljaše kervcu domovini!*

Ulomak iz pjesme Antuna Mihanovića „Horvatska domovina“

RAZNO

PRIKAZ KNJIGE FELIKSA KONECZNYJA – „RAZNOLIKOST CIVILIZACIJA“

Autor: Marko Raič¹

Znanstveno istraživanje geneze, razvitka i propasti pojedinih civilizacija te pokušaji njihove klasifikacije i sistematizacije bili su u fokusu politologa, povjesničara i sociologa XX. stoljeća. Uz najpoznatije poput „Propast zapada“ (pisano 1918. – 1922.) Oswalda Spenglera, „Studija povijesti“ (1934. – 1961. u 12 svezaka) Arnolda J. Toynbeeja te „Sukob civilizacija“ (1997.) Samuela P. Huntingtona kao vrlo sustavno, metodički razrađeno i samim time značajno valja uvrstiti i knjigu „Raznolikost civilizacija“, utjecajnoga poljskoga autora Feliksa Konecznog, utemeljitelja discipline znanosti o civilizacijama. Knjigu je s poljskoga na hrvatski preveo Antonio Akmadža, a nakladnik je Udruga Repressija. Službeno je predstavljena u velikoj dvorani Matice hrvatske u travnju ove godine.

Autor je na djelu radio od 1917. do 1934. godine, potaknut, kako sam kaže, poljskim odnosom prema Europi i vrijednosti vlastite civilizacije.

---

¹ bacc. hist.,

Smatrao se ponosnim djetetom poljske kulture koja je dio latinske civilizacije. Većinu toga vremena proveo je u gradu Vilniusu. Razlog velikog nerazmjera između opsega djela i vremena njegova pisanja leži u tome što je autor prema vlastitom uvjerenju smatrao da povjesničar svoja istraživanja mora temeljiti na dužem razdoblju te što sustavnijem metodičkom pristupu. Onaj tko se ograničava na jedan odsječak i brza – izlaže se pogrješkama, smatra autor. Knjiga je na engleski jezik prevedena 1962. godine s uvodnom riječi prof. Antona Hilckmana i predgovorom Arnolda Josepha Toynbeea.

Felix Koneczny (1862. – 1949.) poljski je povjesničar i filozof. Diplomirao je na sveučilištu u Krakovu nakon čega je radio kao predavač u Poljskoj akademiji znanosti i umjetnosti, a kasnije u sveučilišnoj knjižnici u Krakovu. Doktorirao je 1920. te je nakon toga boravio u Vilniusu gdje je bio profesor na tamošnjem sveučilištu. Za vrijeme Drugoga svjetskoga rata poginula su mu dvojica sinova. Bavio se poviješću civilizacija, filozofijom povijesti te filozofijom religije. Slovi za utemeljitelja komparativne znanosti o civilizacijama pri čemu mu pripada središnje mjesto u toj struci, a njegovim su se znanstvenim postignućima koristili spomenuti Huntington i Toynbee u svojim studijama o civilizacijama. Još neka od njegovih djela su: „Cywilizacja bizantyjska“, „Cywilizacja żydowska“, „Rozwój moralności“, „Państwo w cywilizacji łacińskiej“, „Zasady prawa w cywilizacji łacińskiej“, „Dzieje Rosji“, „Prawa dziejowe (oraz dodatek) Bizantynizm niemiecki“, „Polskie Logos a Ethos“... Opus njegova šezdesetogodišnjega znanstvenoga rada bi se prema njegovom izračunu mogao uklopiti u 26 tomova. Ukratko ga se može opisati kao svestranoga povjesničara i filozofa, poljskoga katoličkoga i nacionalnoga mislioca te sveučilišnoga profesora i humanista.

Podjela na civilizacije najopćenitija je podjela svijeta. One su struktura povijesti i sve ostale forme ljudske organizacije (poput kultura, institucija, nacija, socijalnih grupacija) proizlaze iz njih. Koneczny definira civilizacije kao modele ili načine ustroja kolektivnoga života na određenom prostoru. Dakle, društva koja u principu njeguju iste metode kolektivnoga života tvore jednu civilizaciju. Civilizacija je za njega kompleksna metoda. Ova kratka i jasna definicija zapravo je vrlo široka jer obuhvaća sve aspekte života jedne civilizacije. Obuhvaća ustroj pravnoga života, etike, morala, religije, obiteljskoga života te ekonomije. Po njemu, temeljna diferencijacijska odrednica raznolikosti civilizacija je pitanje prava, odnosno pravnoga ustroja. Koristi pojam „trostrukoga prava“ u koje ulazi obiteljsko, imovinsko i nasljedno pravo, a sve počinje

od obiteljskoga ustroja. Njezin ustroj u teoriji civilizacija ima temeljno mjesto te iz raznolikosti trostrukoga prava proizlazi raznolikost civilizacija. Iduća po važnosti odrednica za raznolikost civilizacija jest sustav vrijednosti koje Koneczny naziva „Quincunx“. Taj pojam u sebi sadržava pet elemenata; zdravlje, materijalno blagostanje, dobro i istinu te estetiku. Zdravlje i blagostanje pripadaju materijalnom, a dobro i istina onom duhovnom, dok je estetika prisutna u obje sfere. Civilizacije moraju imati uravnotežen „Quincunx“. Po njemu latinska (zapadna) civilizacija ima najharmoničniji odnos tih pet elemenata te je zbog toga superiorna. Veoma cijeni europsku renesansu koja je srednjovjekovnu kršćansku askezu oslobodila predrasude da se krepost može izraziti samo ružnim, mršavim i izgladnjelim tijelom. Za njega pretjerana popularizacija askeze postaje karikatura. „Od renesanse se kategorije morala i istine odijevaju u lijepo ruho“ – piše Koneczny.

Teoriju životnoga ciklusa civilizacija Vica, Hegela i Spenglera, koje kao svako biće nastaju, razvijaju se, doživljavaju kulminaciju te na kraju umiru Koneczny odbacuje kao spekulativnu teoriju do koje je došlo nekom meditativnom metodom. Smatra da je biološki stav prema povijesti fundamentalna pogreška znanstvenika jer civilizacije ne mogu umrijeti od starosti poput bića, one umiru ako se ne obnavljaju! Postavku da „civilizacije umiru kad ispune svoju zadaću“ on vidi kao literarnu frazu koja lijepo zvuči, ali je znanstveno isprazna. Izražava čuđenje kako u njegovo vrijeme nije zapaženo da su tri najstarije civilizacije – židovska, brahmanska (hindu) i kineska – nadživjele mnoge te postoje i dan-danas.

Spengler pojmove „civilizacija“ i „kultura“ vidi kao usko povezane. One u principu označavaju stadije razvoja i propadanja. Kultura je vrijeme cvata i mladosti, a civilizacijom postaje kada je u klimaksu. Svaka, dakle, kultura po njemu ima svoju civilizaciju, a kada ispuni svoju „misiju“ krene umirati. Slično mišljenje dijele Toynbee i Huntington. Koneczny odbacuje taj princip razlikovanja kulture i civilizacije te postavlja novu paradigmu i govori da su kulture zapravo dijelovi određene civilizacije, a obično se preklapaju s narodima neke civilizacije. Tako možemo govoriti o arapskoj civilizaciji i mauritanskoj kulturi, latinskoj civilizaciji i poljskoj kulturu, turanskoj civilizaciji i ojgurskoj kulturi itd...

Spengler razlikuje osam glavnih civilizacija; babilonsku, egipatsku, kinesku, indijsku, meksičku, klasičnu, arapsku te zapadnu ili europsku. Od njih su babilonska, egipatska i klasična izumrle. Toynbee ih razlikuje čak devetnaest, odnosno dvadeset osam, dok je Koneczny svijet podijelio

na sedam civilizacija. Četiri su antičke, a to su: brahmanska, kineska, turanska i židovska te tri srednjovjekovne: arapska, bizantska te latinska. Bavi se samo živim civilizacijama, a za latinsku kojoj sam pripada i smatra je najrazvijenijom tvrdi da je spoj katoličanstva i rimske civilizacije, odnosno da je latinska nastala pod utjecajem katoličanstva koji je od relikata Rimskoga Carstva stvorio vlastitu civilizaciju. Autor se po vlastitom priznanju nije bavio njihovim opisivanjem nego razlikama u želji da dokaže njihovu mnogostrukost te što je najvažnije – da ih sistematizira. Opis svake civilizacije posebno smatra i posebnim podvizima. Za života je sustavno u samostalnim studijama opisao samo židovsku i bizantsku civilizaciju.

Put prema civilizaciji počinje razvojem obiteljskih zajednica te oblikom bračnoga života; monogamnim, poligamnim te njihovim varijacijama. Obitelji koje se nisu razvile u rod izumrle su. Autor dvoji što je starije – obiteljsko ili imovinsko pravo. Imovina više obitelji koje čine rod skuplja se na jedno mjesto, ali ona nije zajedničko vlasništvo, ona je u početku vlasništvo despotskoga rodovskoga starješine, njegova imovina su i njegova žena te sinovi, dok su pod njegovom jurisdikcijom. Što se tiče žena u braku, endogamne supruge iz istoga roda smatrane su ravnopravnima s muževima. S egzogamijom, odnosno suprugama iz drugih rodova, stvar se mijenja. Za njih se njihovim očevima morao plaćati određeni miraz, budući da su tako „kupljene“ smatrale su se vlasništvom muža. Vrlo je zanimljivo pitanje civilizacijske podjele poslova između muškaraca i žena kojega se Koneczny dotiče. On smatra da je podjela poslova na teže i lakše, odnosno muške i ženske također meditativna izmišljotina. Od težine/lakoće posla, odnosno fizioloških karakteristika spolova bilo je odlučujuće nešto drugo, a to je blizina kućnog ognjišta. Žena, s obzirom na to da je odgovarala za odgoj potomstva te brinula za ognjište i pripremala jelo, obavljala je poslove u kući i oko nje, teže ili lakše, ugodne ili manje ugodne... Idući korak ka razvitku predstavlja tradicija. Ona je bila uvjet napretka jer bez nje znanje se ne može prenositi te bi svaka nova generacija umjesto da baštini praktično znanje one prethodne morala ponovno stjecati prethodno znanje koje je izgubljeno. Otkriće čamca, luka, tkalačkoga stana i ostalih ranih otkrića ponavljalo se mnogo puta u raznim dijelovima svijeta. Važna poluga tradicije bio je usavršen i tehnički kvalitetan jezik koji je raspolagao sa što više egzaktnih pojmova. Smatra da svi jezici nemaju mogućnost razvoja do visokoga civilizacijskoga stupnja. Indukcijom dolazi do zaključka da na nižim civilizacijskim razinama postoji mnogo jezika, poput primjerice mnoštva

plemenskih jezika afričkih naroda. Napretkom civilizacije smanjuje se broj jezika te se stvaraju nadplemenske organizacije, to jest narodi. „Tek nakon toga možemo govoriti i o većim zajednicama nego što su narodi. A ono što nije na mjestu kod rasa, to je potpuno na mjestu po pitanju jezika – postoji hijerarhija jezika s obzirom na stupanj njihovih razvojnih mogućnosti. Jezikoslovlje će jednom složiti tabelu ove hijerarhije, tabelu izoštrenijeg i tupljeg civilizacijskog oruđa“, piše Koneczny. Autor pokazuje veliko poznavanje svjetskih mikroregija te njihovih jezika i kulture. Za Europu također navodi da je u njoj propalo dosta jezika u korist onih jačih poput pruskoga, ostrogotskoga, vizigotskoga, langobardskoga, franačkoga itd.

S obzirom na rasnu razliku između civilizacija, Koneczny daje mnogo prostora tom pitanju. U njegovo je vrijeme prisutan skepticizam o pitanju rasa koje su danas gotovo i tabu-tema. Smatra da ona prije svega ima psihološku, a tek onda somatsku dimenziju. „Kada bi umjesto pojma ‘sociološka rasa’ ili ‘psihološka rasa’ upotrijebili riječ ‘civilizacija’, smisao se uopće ne bi promijenio“, smatra autor. Karakter i temperament međusobno su neovisni. Temperament potječe kako od somatskih tako i od psiholoških faktora, dok je karakter zasnovan isključivo na psihološkoj osnovi. Različiti karakteri mogu imati isti temperament, a jedan te isti karakter može se pojavljivati kod različitih temperamenata. Tim više pitanje temperamenta nema nikakve veze s civilizacijom. Dakle, razlika psihološkoga postojanja rasa vezana je uz karakter, ali i o poimanjima estetike, stavovima oko dobra i zla, korisnosti i štetnosti itd. Postavlja se dakle pitanje postoji li povezanost tih temeljnih psiholoških obilježja i rase, odnosno je li različitost mentaliteta posljedica rasne pripadnosti, pa samim time i izvor civilizacijske raznolikosti. Autorov odgovor je – ne! Slično mišljenje dijeli i Huntington, navodeći kako američki *crnci* pripadaju zapadnoj civilizaciji, za razliku od njihovih afričkih rođaka. Na istom području mogu egzistirati razne civilizacije dok stanovništvo ostaje isto. Primjerice, sjeverna je Afrika nekoć pripadala rimskoj civilizaciji, a danas je tamo islamska civilizacija iako je stanovništvo više-manje rasno identično. Berberska plemena sjeverne Afrike koja su bila pripadnici rimske civilizacije postala su dijelom islamske civilizacije. U autorovoj rodnoj Poljskoj, koja je etnički vrlo homogena, egzistiraju čak četiri civilizacije; latinska, bizantska, turanska i židovska te dolazi do njihova sukobljavanja – tvrdi Koneczny. „Niti jedna civilizacija ne pripada određenoj rasi, kao što također nijedna rasa nije ograničena na samo jednu civilizaciju, a tim više na određenu njezinu razinu. Ne postoji

stalan i nužan odnos, koji se u svakoj rasi izražava drukčije, između rase i pet kategorija života Quincuxa. Afrički i američki crnac se na sasvim drukčiji način bore za opstanak unatoč identičnoj rasi. Tim više u duhovnim kategorijama! Proučavanje Aristotela prešlo je od potomaka Grka na Arape, a potom na latinske narode. A ne prodire li kršćanstvo do svih?“ – pita se autor. Unatoč ovoj analogiji, za razliku od rase koja ne mora biti čista, odnosno za njega niti ne postoji čista rasa, civilizacija mora biti čista, inače propada! Sinteza je moguća jedino između kultura pojedine civilizacije, piše on te nastavlja: „Nema sinteza. Postoje samo otrovne mješavine. Cijela Europa trenutno boluje od miješanja civilizacija. To je uzrok svih ‘kriza’. Naime, kako je moguće na dva ili tri načina (a u Poljskoj čak i četiri) gledati na dobro i zlo, lijepo i ružno, štetno i korisno, na odnos društva i države ili države i Crkve? Kako je moguće imati istodobno četverostruku etiku i pedagogiju?! Na taj se način može upasti jedino u acivilizacijsko stanje, što u sebi sadržava nesposobnost za kulturu čina. Slijedi vrtnja u krug povezana s međusobnim izjedanjem. To je slika današnje Europe!“

Još jedno od velikih pitanja u diferencijaciji civilizacija jest pitanje religije. Stvara li religija civilizaciju ili civilizacija stvara religiju? Autor smatra da ne postoji neko opće pravilo povezanosti religije i civilizacije, stoga se baca na istraživanje svake religije te njezina utjecaja na civilizaciju posebno. Religija stvara civilizaciju samo onda kada pod svoje sakralno pravo svodi pet kategorija života, kada odlučuje ne samo o moralu nego i o kategorijama zdravlja, borbe za opstanak, umjetnosti i znanosti. Civilizacije dijeli na sakralne, polusakralne i nesakralne. Sakralne su one kojima religija u bitnome određuje životnu svakodnevnicu koja je zapisana u svetim knjigama. To je u prvom redu brahmanska civilizacija s mnoštvom odredbi koje ni hinduističke posvećene osobe ne znaju sve te nisu sigurne jesu li i same u vjerskom prekršaju ili ne. Polusakralne su one čijim pripadnicima vjera u nekim stvarima određuje svakodnevnicu i društveno ponašanje poput arapske i židovske, ali kod njih su prisutne značajne oscilacije ako uzmemo u obzir različite denominacije islama i judaizma. U Novom zavjetu nema propisa kako se baviti znanošću i umjetnošću, kako urediti državu, kako čuvati zdravlje ili kako se upustiti u borbu za blagostanje. Nema u njemu ni pravila kako si organizirati dan, ni smjernica za jelo i piće ili odijevanje te taskativnih smjernica kako se ponašati u bračnom životu, stoga civilizacije koje su u vjerskom smislu pripadnice kršćanstva spadaju pod nesakralne civilizacije. Kada bi religija bila ujedno i civilizacija, civilizacija bi bilo

---

onoliko koliko i religija. Povijest pak pokazuje kako jedna religija koja je univerzalna može obuhvaćati različite civilizacije i obrnuto, unutar određene civilizacije mogu postojati pripadnici različitih religija. Izrazi kršćanska, islamska ili budistička civilizacija obične su fraze svakodnevnog govora, ali su bez ikakvog značenja za znanost. Slično kao i izraz „europska civilizacija“, što je potpuno neutemeljeno jer ih je po Konecznom u Europi četiri (latinska, bizantska, turanska i židovska).

Ova je knjiga koncipirana kao sistematičan uvod u komparativnu znanost o civilizacijama te stoga pruža odličan temelj za njihovo poznavanje i razumijevanje. Prvenstveno studentima povijesti, sociologije, etnologije i svih znanosti s čijih se aspekata civilizacije mogu proučavati.